

DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2025.73.92-109>

УДК 721

Мартиненко Анна Сергіївна,

*кандидат архітектури, доцент кафедри основ архітектурного проектування
Харківського національного університету міського господарства
імені О. М. Бекетова*

Anna.Martynenko@kname.edu.ua

<https://orcid.org/0009-0001-1266-4459>

Кудряшова Ірина Віталіївна,

*кандидат архітектури, доцент кафедри основ архітектурного проектування
Харківського національного університету міського господарства
імені О. М. Бекетова*

Iryna.Kudriashova@kname.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-3593-313X>

АРХІТЕКТУРА ІДЕНТИЧНОСТІ В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: РЕГІОНАЛІЗМ, БІОКЛІМАТИЧНІ СТРАТЕГІЇ ТА ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ТРАДИЦІЙНОГО ЗОДЧЕСТВА

Анотація. у статті досліджено сучасні архітектурні підходи до збереження і формування культурної ідентичності в умовах глобалізації. Особливу увагу приділено регіоналізму, критичному регіоналізму та біокліматичним стратегіям як засобам протидії уніфікації архітектурного простору. На основі аналізу творчості архітекторів з Мексики, Португалії, Єгипту, країн Африки та Перської затоки висвітлено, як традиційне зодчество інтегрується у сучасні проєктні практики. Визначено ключові принципи архітектури ідентичності, що базуються на повазі до місцевої культури, кліматичних умов і традиційних матеріалів.

Ключові слова: архітектура ідентичності; регіоналізм; критичний регіоналізм; біокліматичний підхід; традиційне зодчество; сталий розвиток; культурна спадщина.

Постановка проблеми. У сучасному світі архітектура під впливом глобалізації дедалі більше уніфікується: стандартизуються матеріали, втрачається локальна культура та унікальність форм. Як вказує Амос Рапопорт у статті «Some Further Thoughts on Culture and Environment», глобальні архітектурні практики ширяться “з обмеженого числа культурних центрів” і внаслідок цього зменшують різноманіття форм та смислів [1]. У таких умовах регіоналізм відіграє роль противаги глобалізації, підтримуючи регіональну ідентичність та враховуючи культурний і екологічний контекст створення архітектурних рішень.

Критичний регіоналізм, запропонований К. Фремптоном, розглядається як альтернатива універсалізму, яка враховує контекст, клімат, локальні традиції і прагне до створення гуманістичної архітектури [2]. Проте інтеграція регіональних принципів у сучасне архітектурне проєктування неможлива без глибокого осмислення традиційного зодчества – його морфологічних, біокліматичних, конструктивних і семантичних особливостей.

Особливого значення набуває також біокліматичний підхід, що тісно пов'язаний із регіональними практиками, оскільки традиційна архітектура багатьох країн історично формувалась у тісному зв'язку з кліматичними умовами, топографією та доступними матеріалами. Переосмислення цих підходів в умовах сучасних викликів дозволяє досягти сталості та енергоефективності без втрати культурної глибини й символічної цінності архітектурного простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У XX столітті протиставлення модернізму та регіональних архітектурних шкіл стало предметом уваги низки дослідників. Суха Озкан зазначає, що регіоналізм виник у відповідь на уніфіковану архітектуру модернізму, яка ігнорувала культурну специфіку. У своїй праці він підкреслює необхідність балансування між глобальним і локальним [3].

Фремптон виявляє шість основних принципів критичного регіоналізму – від врахування топографії, клімату, локального світла до тактильності матеріалів – і стоїть проти уніфікації та «місцепозбавленості», яка проникає через архітектуру міжнародного стилю [3]. Дослідження В. Річардсон продовжує цю лінію, аналізуючи сучасні приклади вернакулярної архітектури, що використовує традиційні форми в новому контексті [5]. Сучасний дослідник Понсе Вальверде демонструє, як принципи традиційного зодчества можуть переосмислюватися в межах сучасного екологічного й культурного проєктування [6].

В останнє десятиліття зростає кількість публікацій, присвячених біокліматичному підходу як інструменту адаптації традиційних архітектурних практик до сучасних умов. Зокрема, у монографії під редакцією Мануеля Коррейя Гuedеса «Bioclimatic Architecture in Warm Climates» автори досліджують взаємозв'язки між кліматом і архітектурною формою [7]. Марва Дабаєх зосереджується на методах інтеграції біокліматичних принципів у пустельній архітектурі Єгипту з урахуванням соціокультурного контексту [8].

Ельхадж Малик Сумаре у своїй книзі «The value of building bioclimatic residential buildings in tropical environments from local materials» досліджує застосування місцевих матеріалів і пасивних біокліматичних стратегій в житловому будівництві тропічної Африки [9].

Метою публікації є теоретичне узагальнення сучасних підходів до формування архітектурної ідентичності в умовах глобалізації на основі аналізу регіоналізму, біокліматичних стратегій і практик переосмислення традиційного зодчества. У статті простежується зв'язок між традиційною архітектурною спадщиною, екологічною доцільністю та прагненням до культурної самореалізації через архітектурну форму.

Автори ставлять за мету виявити, яким чином регіональні архітектурні школи використовують біокліматичні підходи та елементи традиційного зодчества для протистояння універсалізму глобалізованої архітектури.

Основна частина. Важливим представляється виділити географічні зони і майстрів, які використовували у своїй практиці процедури запозичення елементів традиційного зодчества на шляху до реалізації архітектури ідентичності.

Своєрідністю в регіональній архітектурі відрізняються країни іспано-португальської мовної групи, в яку входить Португалія, Іспанія, Мексика.

Особливий внесок в розвиток регіональної архітектури Мексики зробив Луїс Барраган (1902-1988 рр.). Експерименти в творчості архітектора пов'язані з глибоким розумінням історії Мексики і її культурної своєрідності. Луїс Барраган рішуче відкидав модернізм саме через його прагнення «універсалізувати архітектурне виробництво», що призводило до втрати культурної ідентичності та створювало деперсоналізовані простори для людей, що в них живуть [10]. Використовуючи поліхромію традиційної мексиканської архітектури, він прагнув спростувати модерністську монохромність (Рис. 1).

Луїс Барраган брав участь у Гвадалахарській Школі, яка пов'язана з такими іменами як Ігнасіо Діас Моралес, Рафаель Урзуа і Педро Кастелланос. Учасники руху намагалися втілити в сучасній архітектурі місцеві традиції мексиканського регіону Халіско, які в силу історичних подій нероздільно пов'язані з середземноморською і мавританською культурами. До їхніх заслуг належать відродження ремісничих традицій; впровадження культури патіо, коридорів, фонтанів; застосування принципів єднання будівлі з садом; розробка способів адаптації до клімату, що відповідає біокліматичному підходу. «Краса, магія, чари, умиротвореність, тиша, близькість, здивування» були орієнтирами у творчості Луїса Баррагана і архітекторів Гвадалахарської Школи [10].

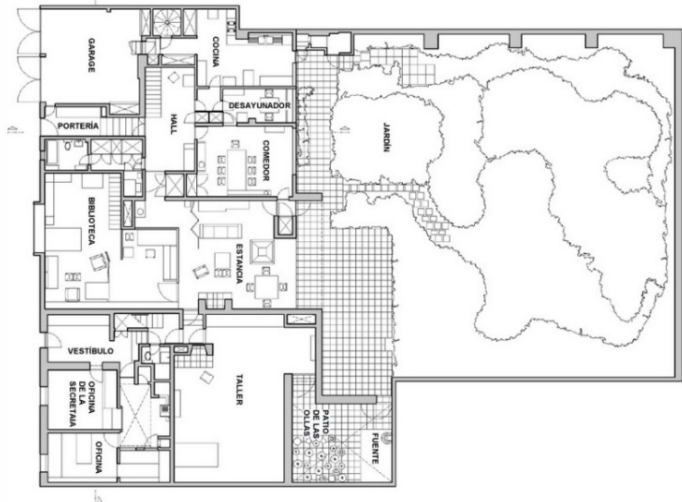
а) головний фасад;

в) головний внутрішній двір;

б) розріз;

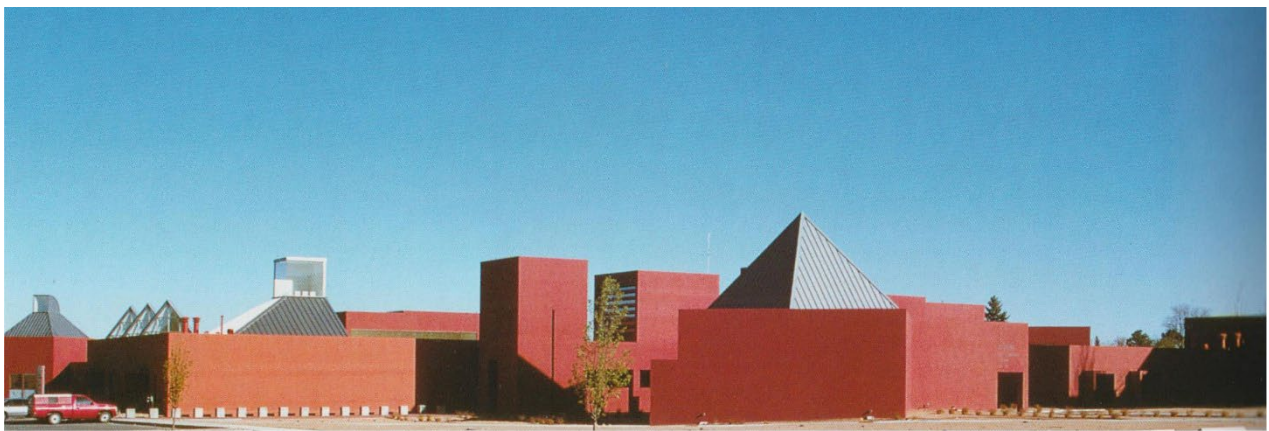
г) план першого поверху

Рис. 1. Луїс Барраган, будинок архітектора та його майстерня,
м. Мехіко, Мексика, 1947-1948

Рікардо Лігоретта (1931-2011 рр.) продовжив закладену Луїсом Барраганом лінію регіонального модернізму, яка відрізняється ірраціональним характером побудови композиції. Ця лінія заснована на інтуїтивних рішеннях, а не раціональних аргументах. Відповідає потребам в насолоді кольором і світлом, що співпадає з мексиканським способом життя. З традиційною архітектурою її пов'язує використання глухих стін як огорож, обробка ландшафту як важливого елементу будівлі [5]. Р. Легоррета використовував такі властиві роботам Л. Баррагана архітектурні прийоми, як застосування лаконічних геометричних форм, просторів патіо і терас, гру світла і тіні. На відміну від вчителя, робота якого була зосереджена на проектуванні приватних будинків і в цілому територіально була обмежена територією Мексики, Р. Легоррета будував громадські споруди (готелі, фабрики, комерційні та освітні будівлі), які були реалізовані в Англії, Японії, Катарі, Ізраїлі. Цей факт можна вважати актом визнання достоїнств сучасної мексиканської архітектури світовою спільнотою.

Р. Легоррета відкидав однозначність і чіткість класичного модернізму, закликав зберігати в архітектурі «інтригу». Серед його будівель - готель Camino Real Hotel в Мехіко (1968 р.), фабрика IBM в Гвадалахарі (1975 р.), собор в столиці Нікарагуа Манагуа (1993 р.), ансамбль площі Першинг-сквер в Лос-

Анджелесі (1993 р.), музей моди і текстилю в Лондоні (2001 р.), гуртожиток університету Чикаго (2001 р.). В проєкті Центру візуальних мистецтв в Санта-Фе (1999 р.) Р. Легоррета використав горизонтальний розвиток композиції і дрібний масштаб, застосував об'ємно-просторову організацію корпусів споруди навколо внутрішніх дворів (Рис. 2). Таке рішення є відсиланням до невеликого традиційного мексиканського міста, яке зберегло елементи поселення пуебло. Водночас силует комплексу нагадує марокканське глинобитне місто пустелі. Естетику будівлі формують глухі кольорові стіни, що позбавлені додаткового декору. Вони пофарбовані переважно в теракотовий колір. Синій колір мають стіни деяких внутрішніх дворів [5].

а) вид на головний фасад

б) вид з пташиного польоту

в) внутрішні двори

Рис. 2. Рікардо Легоретта, Центр візуальних мистецтв в Санта-Фе, Мексика, 1999

Мексиканська регіональна архітектура вплинула на зодчих інших країн світу. Рікардо Бофілл створив кольоровий багатоквартирний будинок Червона стіна в Ла Манзанера в Іспанії в 1968 році (Рис. 3). Побудована португальським архітектором Едуарду Соуту де Моура споруда музею Паули Рего у м. Кашкайш, у 2009 році має подібну естетику (Рис. 4). У 2018 р. іспанська студія Моне Брок створила резиденцію Casa TЕС 205 в Монтеррей в Мексиці як «данину поваги» творчості Луїса Баррагана (Рис. 5).

Рис. 3. Рікардо Бофілл, Багатоквартирний будинок Червона стіна, Ла Манзанера, Іспанія, 1968

Рис. 4. Едуарду Соуту де Моура, Музей Паули Рего, Кашкайш, Португалія, 2009

а) вид на головний фасад

б) аксонометрія

Рис. 5. Студія Монео Брок, резиденція Casa TEC 205, Монтеррей, Мексика, 2018

На формування сучасної португальської архітектури вплинули Фернандо Тавора (1923-2005 рр.) і Алвару Сіза (1933 р.н.). У своїй творчості Фернандо Тавора використовував конструктивну типологію, планувальні та об'ємно-просторові особливості народної архітектури Португалії. На відміну від своїх сучасників, які були зосереджені на склі, бетоні і металі, він застосовував традиційні матеріали (природний камінь, побілку, дерево, керамічну черепицю), окремі біокліматичні прийоми для створення комфортного мікроклімату у будівлях. Алвару Сіза був учнем Фернандо Тавора і надихався творчістю фінського архітектора Аvara Аалто. В одній з ранніх робіт ресторані Voia Nova Tea House (1963 р.) Алвару Сіза продемонстрував синтез сучасних і традиційних матеріалів, архітектури і ландшафту, які близькі його наставникам. У своїх творчих пошуках архітектор поступово віддалився в сторону «абстракції» [11], уникаючи прямої трансляції елементів народного зодчества. У кращих об'єктах Алвару Сіза збережений характер Середземноморського зодчества, який відбився в модерністській архітектурі застосуванням білених стін з мінімальним числом отворів, відсутністю декору, використанням плоских дахів.

Рис. 6. Алвару Сіза, Квінта да Малагейра, Евора, Португалія, 1977

Рис. 7. Айрес Матеуш, Школа у Віла-Нова-да-Баркіня, Португалія, 2009

Принципи гармонійної інтеграції будівлі в середовище, пластичність форм, лаконічність естетики були успадковані низкою португальських архітекторів молодших поколінь [12]. В проєкті дому Моледо (Камінья, Португалія, 1998 р.) архітектор Едуарду Соуту де Моура прагнув здійснити «анонімне втручання в ландшафт» [26, с. 170]. У якості основного матеріалу архітектор використав природній камінь. Він обрав традиційну технологію сухої кладки, яка поширена в північних регіонах Португалії [13]. Подібно до місцевих сільськогосподарських територій, які розташованих на гірських схилах, Соуту де Моура терасував ділянку за допомогою кам'яних підпірних стін.

Взаємодія з оточенням, лапідарність форм, висотність в один, максимум в два поверхи, білий колір в якості основного кольору забудови, що характерно традиційній архітектурі в південній частині Португалії, використовують у своїх португальських проєктах Айрес Матеуш (Музей маяка Санта-Марта у Кашкайш, 2007; Школа у Віла Нова да Баркінья, 2009 (Рис. 7)), Жоао Мендес Рибейро (Готель виноробні Торре де Пальма у Монфорте, 2014), бюро [i]da arquitectos (Сільський туристичний комплекс Pe no Monte у Одемірі, 2014), бюро FAT у Заміському готелі Алентежу у Серра де Грандола, 2015 (Рис. 9)).

Рис. 8. Фернандо Тавора, Ribeiro House, Fão, Portugal, 1958

Рис. 9. FAT, Alentejo Country Hotel, Serra de Grandola, Portugal, 2015

Отже, сучасні архітектори крім інтерпретації зразків традиційно-непрофесійної архітектури демонструють спадкоємність між поколіннями.

У країнах іспано-португальської мовної групи (Мексика, Іспанія, Португалія) фундамент регіональної архітектури був закладений в період домінування модерністичних ідей. Такий зв'язок привласнив сучасній професійній архітектурі з елементами трансляції традиційного зодчества прийоми раціональної інтерпретації морфологічних особливостей традиційних зразків, техніки запозичення їхньої об'ємно-просторової організації. Основними рисами регіональної архітектури в цих країнах є лапідарність форм, використання естетики біленої або кольорової стіни, застосування традиційних матеріалів.

Важливо відзначити творчість єгипетського архітектора Хассана Фатхі, який повсюдно застосовував зразки традиційного зодчества, насамперед, для вирішення соціальних проблем. Прагнення поліпшити умови життя бідних верств населення за допомогою відповідної архітектури (економної, ефективної, адаптивної) сприяло винайденню ним низки новаторських знахідок. Хассан Фатхі переосмислив системи традиційних нубійських склепінь (з саманної цегли без використання дерев'яної опалубки), способи адаптації народних будівлі до жаркого клімату, схеми колективного зведення будинків (Рис. 10, 11).

Біокліматичні якості його архітектури базуються на переосмисленні традиційних житлових будинків спекотного посушливого клімату пустель. Таким будинкам у два, а то і три рівні, притаманна організація навколо внутрішнього двору, який здатен регулювати мікроклімат будинку за рахунок за рахунок конвекційної вентиляції. Їх масивні стіни з невеликими отворами вікон утримують сонячне тепло зовні та прохолодне повітря всередині. Серед традиційних біокліматичних схем охолодження приміщень, архітектор використовує вітроуловлювач малькаф (Рис. 13). Крім того додатковому

провітрюванню в його проєктах сприяють решітчасті елементи клауструм та машрабія, запозичені у вернакулярного будинку культури ісламу [14].

Рис. 10. Хассан Фатхі,
селище Нова Гоурна, 1945-1948

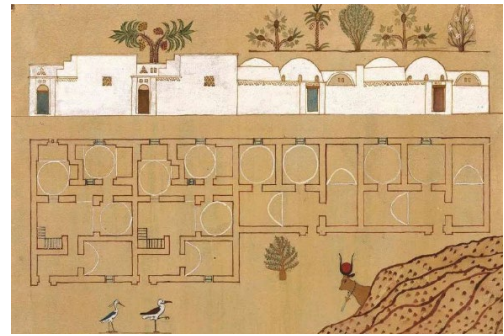

Рис. 11. Хассан Фатхі,
житлові будинки Нової Гурни,
папір, гуаш, 1946

Рис. 12. Хассан Фатхі, Akil Sami House, Дахшур,
Єгипет, 1978

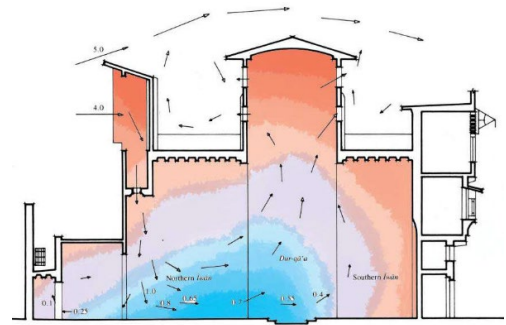

Рис. 13. Схема охолодження
приміщення з допомогою
вітроуловлювача малькаф

Діяльність Хассана Фатхі була резонансом як регіонального, так і міжнародного порядку. Архітектор мав своїх послідовників в Єгипті і в інших країнах світу, вплинув на екостійку архітектуру, соціальні концепції сучасності.

види з вулиці

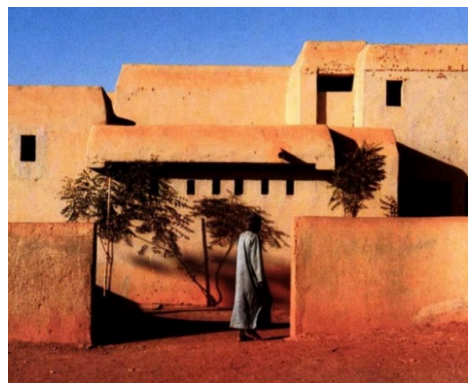

Рис. 16. Андре Раверо, Медичний центр, Мопті, Малі, Африка, 1980

Рис. 14. Ель-Вакіль, Халава Хаус,
Єгипет, 1980

Рис. 15. Як Вузрін, Панафриканський
інститут розвитку, м. Уагадугу,
Буркіно Фасо, 1992

Економіко-політична ситуація Єгипту (після здобуття незалежності в 1920 р.) і його нестабільний процес становлення, хвиля патріотизму у ставленні до історичної спадщини країни були факторами, які багато в чому визначили специфіку архітектури Хассана Фатхі. Його професійна діяльність почалася в 1930-і рр. в період головування ідей модернізму. Хассан Фатхі розділяв етичні та гуманістичні принципи модернізму, але інтернаціональний характер цього напрямку зодчий безкомпромісно заперечував. В силу того, що прецеденти звернення до історичної і народної спадщини розцінюються як явище постмодерної культури, деякі історики називають Х. Фатхі представником неовернакулярного напрямку [15]. На наш погляд, творчості архітектора не притаманна основна риса постмодерністської архітектури – іронія над навколишнім світом і самим собою.

У будь-якому випадку, творче кредо Хассана Фатхі вкрай відрізнялося від усталених переваг того часу, що зробило його лідером альтернативного архітектурного дискурсу. Серед учнів Х. Фатхі - Рамі Ель Дахан та Сохеір Фарід з бюро Rami El Dahan & Soheir Farid, Абдель-Вайд Ель-Вакіль (Рис. 14). До його наступників, які реалізувалися в соціальних архітектурних концепціях, відносять: француза Андре Раверо у Медичному центрі у Мопті (Малі, 1980), Яка Вузріна в Панафриканському інституті розвитку в Уагадугу (Буркіна-Фасо, 1992) (Рис. 15), італійця Фабріціо Карола в Регіональній лікарні в Каеді (Мавританія, 1995) [16].

Етичні ідеї Хассана Фатхі взяли на озброєння норвезькі студенти Сікстен Ралфф і Ханс Олав Гессеберг. Протягом року архітектори допомагали в будівництві жителям гімалайського села безпосередньо на будмайданчику. Вони використовували місцеві ресурси і традиційні технології будівництва у притулку для сиріт у Чхебетарі у Непалі [8]. Експерименти Хассана Фатхі також вплинули на архітектурну естетику туризму в Єгипті та за його межами. Так американський архітектор постмодернізму Майкл Грейвс разом з учнями Х. Фатхі Рамі Ель Даханом та Сохеіром Фарідом побудували великий

туристичний комплекс «Мірамар» в Ель-Гурні в Єгипті у 1997 р. Архітектори створили стилізоване в екзотичному ключі середовище на основі народного будівництва Єгипту.

На африканському континенті склалися особливі умови для проєктування і будівництва. У країнах, розташованих на південь від Сахари, велика частина населення перебуває за межею бідності, існують проблеми опустелювання територій, відсутня базова інфраструктура. Будівництво споруд ведеться в більшій мірі іноземними архітекторами на гуманітарних умовах з метою подолання суворих соціальних і кліматичних параметрів, для задоволення первинних потреб в нестачі житла, отриманні медобслуговування та освіти. Традиційне зодчество використовується в якості каталогу ефективних засобів адаптації до сформованого контексту з обмеженим фінансуванням. Популярність отримали традиційні конструкції і будівельні технології з ґрунтових матеріалів за причиною широкого поширення і дешевизни. Повсюдно застосовуються техніки будівництва лоу-тек за допомогою місцевої робочої сили.

Ідеї Хассана Фатхі в зведенні будівель для малозабезпечених верств населення стали фундаментом для соціальної архітектури в Африці. Сьогодні лідером соціального архітектурного руху вважають Д'єбедо Франсіса Кере (Рис. 17). Спосіб вирішення проблем відсутності інфраструктури запропонував герой міжнародного архітектурного Олімпу Норман Фостер в амбітному проєкті системи «дропоортів», який поєднує в собі традиційні та сучасні технології (Рис. 18).

Так на африканському континенті домінуючим каналом трансляції є контекстуальний, який дає можливість позичати засоби адаптації до суворого африканського контексту. Технікою транслювання можна назвати перенесення властивостей, якостей традиційної архітектури, запозичення об'єктів об'єктно-морфологічного каналу по практичним і прагматичним розумінням, що продиктовані проблемами виживання, гігієни, економії бюджету будівництва.

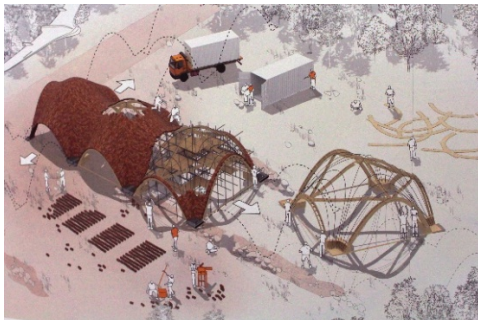

Рис. 17. Норман Фостер,
Дропоорт в Руанді, Африка,
2015-2017

Рис. 18. Д'єбедо Франсіса Кере, село Опера,
м. Лаонго, Буркіна-Фасо, 2010

В країнах Перської затоки будівництво сучасної архітектури з елементами традиції ведеться в унікальних умовах. Наявність великого бюджету для будівництва споруд дозволяє наймати «зіркових» архітекторів з Європи, Америки, Азії та ін. Проєктування на території екзотичної культури, жаркого пустельного клімату, прагнення замовників сформувати особливе міське середовище сприяють створенню регіональної архітектури із застосуванням високих технологій.

Один з найбільш відомих архітекторів Франції Жан Нувель веде свою творчу діяльність в багатьох країнах світу. В роботі над проєктами в країнах Перської затоки улюбленою темою для французького архітектора є традиційний арабський орнамент (Рис. 19). Жану Нувелю вдалося інтерпретувати візерункову дерев'яну решітку машрабія для створення мереживних металевих жалюзі, які встановлюються на фасаді для створення тіні в будівлі. Архітектор застосував цей прийом вперше в будівлі Інституту арабського світу в Парижі в 1987 р. У 2012 р. використав подібну багатошарову мереживну решітку в якості екрану, що дає тінь в проєкті хмарочоса Бурдж Доха в Катарі. Ж. Нувель покритв нею всю поверхню циліндричної будівлі. Знову французький архітектор використав тему арабського орнаменту в музеї Лувру в Абу-Дабі в 2017 р. Ж. Нувель створив величезний ажурний купол (діаметр 180 м) – архетипічний елемент в арабській архітектурі, яким перекрив лаконічні білі об'єми комплексу, які подібні до зодчества традиційного арабського міста.

а) фрагмент фасаду

б) вид з пташиного польоту

Рис. 19. Жан Нувель, музей Лувр в Абу-Дабі, ОАЕ, 2017

а) вид на внутрішній двір
між корпусами інституту

б) деталь фасаду

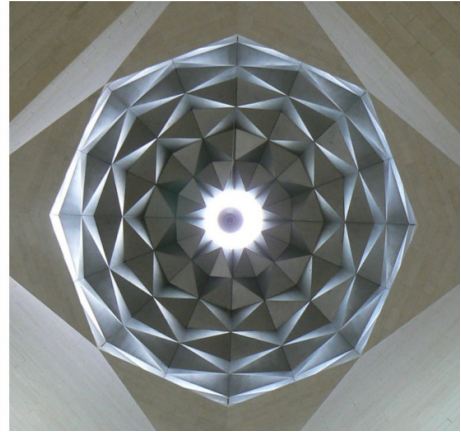
Рис. 20. Foster + Partners, Кампус Інституту науки і технології Масдара,
Масдар-Сіті, Абу Дабі, 2010

Сучасний варіант традиційної машрабії застосувало бюро Foster + Partners в проєкті кампуса Інституту науки і технології Масдара в 2010 р. Для створення різьблених віконниць і фасадних панелей будівлі архітектори використали склобетон. Орнамент панелей зберіг традиційні ісламські мотиви. Для забарвлення склобетону в теракотовий відтінок був використаний пігмент місцевого піску. Це рішення додало будівлі автентичний характер (Рис. 20).

Американський архітектор китайського походження Юймін Пей створив в Досі Музей ісламського мистецтва (2008 р.). Труднощі завдання архітектор полягали в тому, щоб охопити всю різноманітність ісламської культури, починаючи з Іберії, яка доходить через Індію епохи Великих Моголів до Китаю і далі. В якості прототипів Юймін Пей обрав мусульманські культові та фортифікаційні споруди. Зокрема, архітектор використовував композиційні принципи геометрії фонтану для омовіння, що належить до каїрської мечеті Ібн Тулуна (IX ст.). Юймін Пей розташував будівлю музею на воді, до якого веде пальмова алея з вузькою стрічкою води по центру. Такий ритуалізований шлях схожий на храмовий. Можливо, для цього рішення прикладом слугувала парадна алея індійської мечеті Тадж-Махал (Рис. 21).

а) вид з головного фасаду

б) вид куполу з інтер'єру

Рис. 21. Юймін Пей, Музей ісламського мистецтва, Доха, Катар, 2008

В країнах Перської затоки найбільш популярним об'єктом трансляції є традиційний арабський орнамент. Архітектори використовують його в більшій мірі як символ, що вказує на приналежність будівлі до східної культури.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що регіоналістичний підхід в архітектурі виступає ефективною відповіддю на виклики глобалізації. Доведено, що архітектура ідентичності формується через інтеграцію елементів традиційного зодчества, використання локальних матеріалів, повагу до кліматичних умов і культурного контексту.

Підтверджено, що біокліматичні стратегії, які історично були складовою традиційної архітектури, успішно адаптуються у сучасному проектуванні – як у країнах Глобального Півдня (Єгипет, Мексика, тропічна Африка), так і в європейських практиках (Португалія, Іспанія). Приклади творчості Хассана Фатхі, Луїса Баррагана, Алвару Сізи, Франсіса Кере та інших архітекторів підтверджують тісний зв'язок між сталими рішеннями і культурною ідентичністю. На сьогодні маємо тенденцію до повернення архітектурної думки до локального: це проявляється у проектуванні, орієнтованому на людський масштаб, взаємодію з ландшафтом, мінімалізм форм і збереження сенсів. Практика переосмислення традиційного зодчества дозволяє створювати архітектуру, що є не лише екологічно доцільною, але й культурно значущою.

Таким чином, підтверджено, що біокліматичний підхід у поєднанні з принципами критичного регіоналізму є потужним інструментом для формування архітектурної ідентичності в глобалізованому світі. Перспективними напрямками подальших досліджень є розробка локальних архітектурних моделей для країн, що розвиваються, з опорою на культурну спадщину та адаптивні екологічні практики.

Список літератури

1. Rapoport A. Some further thoughts on culture and environment. Archnet-IJAR: International Journal of Architectural Research. 2008. Vol. 2, № 1. P. 16–19. URL: https://www.researchgate.net/publication/26503566_Some_Further_Thoughts_on_Culture_and_Environment (дата звернення: 14.06.2025).
2. Frampton K. Modern architecture: a critical history (world of art). 5th ed. London: Thames & Hudson, 2020. 736 p.
3. Ozkan S. Introduction: regionalism within modernism. Regionalism in architecture: proceedings of the Regional Seminar. 1985. P. 8–16.
4. Frampton K. Towards a critical regionalism. six points for an architecture of resistance. *Oase*. 2019. No. 103. P. 11–32. URL: <https://oasejournal.nl/wp-content/uploads/2025/05/OASE-103-11-Naar-een-kritisch-regionalisme.pdf> (дата звернення: 14.06.2025).
5. Richardson V. New vernacular architecture. London: Laurence King Pub, 2001. 240 p.
6. Ponce Valverde J. Towards a contemporary vernacular architecture: the coast region of Ecuador: Master of Architecture thesis. Lubbock, 2004. 125 p.
7. Bioclimatic architecture in warm climates: a guide for best practices in africa / ed. by M. C. Guedes. Cham: Springer, 2019. 503 p.
8. Dabaieh M. Circular design for zero-emission architecture and building practice. Amsterdam: Elsevier, 2022. 300 p.
9. Soumare E. M. The value of building bioclimatic residential buildings in tropical environments from local materials. Paris: Editions L'Harmattan, 2024. 390 p.
10. Arquine. El discurso de Barragán. Arquine, 22 noviembre 2018. URL: <https://arquine.com/el-discurso-de-luis-barragan> (дата звернення: 17.06.2025).
11. de Llano P. Brothers of the craft. A Coruña: Fundación Pedro Barrié de la Maza, 2012. 268 p.
12. Мартиненко А., Кудряшова І. Архітектура сучасної Португалії. Традиції і новаторство. 71 науково-технічна конференція: тези доповідей. Харків: ХНУБА, 2016. С. 57.
13. Martynenko A. Vernacular values in architectural heritage. the case of vale de poldros. Architecture and urban planning. 2017. Vol. 13(1). P. 15–23. DOI: <https://doi.org/10.1515/aup-2017-0002>
14. Reynolds N. Y. 'Architectural design for procuring thermal comfort': Hassan Fathy, Nubia, and desert building. International Journal of Islamic Architecture. 2024. Vol. 13, No. 2. P. 361–391. DOI: https://doi.org/10.1386/ijia_00145_1
15. Черкес Б. С., Лінда С. М. Архітектура сучасності: остання третина XX – початок XXI століть: навч. посіб. 2-ге вид. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2014. 384 с.

16. Özkan S. Traditionalism and vernacular architecture in the twenty-first century. Vernacular architecture in the twenty-first century: theory, education and practice / ed. by A. Lindsay, M. Vellinga. New York: Taylor & Francis, 2006. P. 97–109.

References

1. Rapoport, A. (2008). Some further thoughts on culture and environment. Archnet-IJAR: International Journal of Architectural Research, 2(1), 16–19. https://www.researchgate.net/publication/26503566_Some_Further_Thoughts_on_Culture_and_Environment (in English).
2. Frampton, K. (2020). Modern architecture: A critical history (5th ed.). London: Thames & Hudson. 736 p. (in English).
3. Ozkan, S. (1985). Introduction: Regionalism within modernism. In Regionalism in architecture: Proceedings of the Regional Seminar (pp. 8–16). (in English).
4. Frampton, K. (2019). Towards a critical regionalism: Six points for an architecture of resistance. Oase, (103), 11–32. <https://oasejournal.nl/wp-content/uploads/2025/05/OASE-103-11-Naar-een-kritisch-regionalisme.pdf> (date of access: 14.06.2025). (in English).
5. Richardson, V. (2001). New vernacular architecture. London: Laurence King Publishing. 240 p. (in English).
6. Ponce Valverde, J. (2004). Towards a contemporary vernacular architecture: The coast region of Ecuador (Master's thesis). Lubbock. 125 p. (in English).
7. Guedes, M. C. (Ed.). (2019). Bioclimatic architecture in warm climates: A guide for best practices in Africa. Cham: Springer. 503 p. (in English).
8. Dabaieh, M. (2022). Circular design for zero-emission architecture and building practice. Amsterdam: Elsevier. 300 p. (in English).
9. Soumare, E. M. (2024). The value of building bioclimatic residential buildings in tropical environments from local materials. Paris: Editions L'Harmattan. 390 p. (in English).
10. Arquine. (2018, November 22). The speech of Barragán. Arquine. Retrieved June 17, 2025, from <https://arquine.com/el-discurso-de-luis-barragan> (in Spanish).
11. de Llano, P. (2012). Brothers of the craft. A Coruña: Fundación Pedro Barrié de la Maza. 268 p. (in English).
12. Martynenko, A., & Kudryashova, I. (2016). Architecture of modern Portugal: Traditions and innovation. 71st Scientific and Technical Conference: Abstracts of Reports (p. 57). Kharkiv: KhNUBA. (in Ukrainian).
13. Martynenko, A. (2017). Vernacular Values in Architectural Heritage. The Case of Vale de Poldros. Architecture and Urban Planning, 13(1), 2017. 15-23. <https://doi.org/10.1515/aup-2017-0002> (in English).

14. Reynolds, N. Y. (2024). 'Architectural design for procuring thermal comfort': Hassan Fathy, Nubia, and desert building. *International Journal of Islamic Architecture*, 13(2), 361–391. https://doi.org/10.1386/ijia_00145_1 (in English).

15. Cherkes, B. S., & Linda, S. M. (2014). *Architecture of modernity: The last third of the 20th – early 21st centuries* (2nd ed.). Lviv: Lviv Polytechnic Publishing House. 384 p. (in Ukrainian).

16. Özkan, S. (2006). Traditionalism and vernacular architecture in the twenty-first century. In A. Lindsay & M. Vellinga (Eds.), *Vernacular architecture in the twenty-first century: Theory, education and practice* (pp. 97–109). New York: Taylor & Francis. (in English).

Abstract

Anna Martynenko, PhD in Architecture, Associate Professor of the Department of Fundamentals of Architectural Design, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv.

Iryna Kudriashova, PhD in Architecture, Associate Professor of the Department of Fundamentals of Architectural Design, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv.

Architecture of Identity in the Era of Globalization: Regionalism, Bioclimatic Strategies, and the Reinterpretation of Traditional Architecture

This article explores contemporary architectural approaches to preserving and shaping cultural identity in the context of globalization. The accelerating unification of architectural forms and materials – often dictated by global economic and industrial forces – has led to a gradual erosion of local identity and cultural uniqueness in the built environment. In response, regionalism and critical regionalism emerge as frameworks aimed at restoring architectural diversity and rooting contemporary design in place-based traditions and ecological awareness.

A central focus of the article is the analysis of regional and critical regionalist approaches as effective means of resisting the homogenizing trends of international architecture. Drawing upon Kenneth Frampton's principles of critical regionalism and the views of theorists such as Suha Özkan and Amos Rapoport, the study highlights the importance of contextuality, climate responsiveness, tactile materials, and cultural continuity. These ideas are further developed through a bioclimatic lens, acknowledging the strong historical connection between vernacular architecture and local environmental conditions – including climate, topography, and available materials. The article delves into architectural practices from diverse geographical regions – including Mexico, Portugal, Egypt, Sub-Saharan Africa, and the Persian Gulf – to illustrate how traditional architectural principles can be reinterpreted in contemporary sustainable design. In particular, the work of renowned Mexican

architect Luis Barragán is examined as a manifestation of architecture rooted in cultural symbolism, chromatic richness, and poetic spatial composition. Barragán's rejection of modernist universalism in favor of deeply personal, local forms is further extended by Ricardo Legorreta, who integrates traditional spatial elements such as patios and courtyards with bold geometric forms and modern public functions. Through the examination of key figures and regional architectural schools, the article identifies foundational principles of what it terms an "architecture of identity." These include respect for local culture and heritage, sensitivity to climate and place, the use of indigenous materials, and a commitment to sustainable and human-centered design. Contemporary examples from vernacular revitalization projects, ecological housing initiatives in tropical Africa, and desert architecture in Egypt support the notion that regional identity can be meaningfully preserved and advanced through bioclimatic strategies. Recent research publications – including monographs by Manuel Correia Guedes and E.M. Soumaré, as well as studies on architecture in the Global South – reinforce the theoretical grounding of the article and illustrate the growing academic and professional interest in climate-adaptive, culturally embedded architecture. The article concludes by asserting the need for a balanced dialogue between global innovation and regional specificity, emphasizing that sustainable architecture must not only be environmentally efficient but also socially and culturally resonant.

Keywords: architecture of identity; regionalism; critical regionalism; bioclimatic approach; vernacular architecture; sustainable development; cultural heritage.